

Asia: VN/19726/2023

Vammaispalvelulain voimaantulon siirtäminen

Lausuntopyyntö

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

Kannatatteko uuden vammaispalvelulain voimaantulon siirtämistä ajankohdasta 1.10.2023 uuteen ajankohtaan 1.10.2024?

Kyllä

Halutessanne voitte antaa tiiviit perustelut vastaukselle:

Näkövammaisten liitto pitää tarkoituksenmukaisena, että uudistettava vammaispalvelulaki tulee voimaan 1.1.2025. Tämä antaa vammaisjärjestöille ja hyvinvointialueille enemmän valmistautumisaikaa kuin hallituksen esityksen luonnoksessa esitettävä aikataulu. Kalenterivuoden alku olisi myös luonteva ja selkeä ajankohta vammaispalvelujen tilastoinnin ja hyvinvointialueiden budjetoinnin näkökulmasta.

Hallituksen esityksen luonnoksessa esitettävän tiukan aikataulun vaarana on, että tulee jälleen kiire, jolloin uusi vammaispalvelulaki säädetään liian tiukalla aikataululla ja hätiköiden. Valmisteluun ja eduskuntakäsittelyyn on varattava riittävästi aikaa. Samoin on varattava riittävästi aikaa lain hyväksymisen ja voimaantulon väliin, sillä vasta lain hyväksymisen jälkeen on nähtävissä sen lopullinen muoto. Uusi laki edellyttää vammaisten ihmisten, vammaisjärjestöjen ja hyvinvointialueiden kouluttautumista sekä erilaisten materiaalien laatimista saavutettavasti ja monikanavaisesti. Valmisteluprosessilla ja uuden vammaispalvelulain säätämällä ei ole niin kiire, etteikö valmistelua ja lakia voida tehdä huolellisesti ja tarkasti.

Nyt valmiina oleva uusi vammaispalvelulaki on epäselvä, epätarkka ja sekava. On suotavaa, että tätä sekavuutta ja epätarkkuutta korjataan valmistelun aikana. Valmistelu on tehtävä tosiasiaassa vammaiset ihmiset itsensä ja vammaisjärjestöt osallistaen. Kuuntelemisen ja vaikutusmahdollisuuksien on oltava todellisia. Kyse on vammaisten ihmisten arjessaan tarvitsemista

palveluista, joiden myötä työssäkäynti, opiskelu, perhe-elämä, vapaa-aika, sosiaaliset suhteet ja yhteiskunnallinen osallistuminen mahdollistuvat. Ellei vammaisia ihmisiä itseään kuunnella tarkasti, on jälleen vaarana epätarkka laki, jossa vammaiset ihmiset ovat muuttuneet hoidon, hoivan ja valvonnan kohteiksi.

Lain vaikutusarviointi on tehtävä huolellisesti ja perusteellisesti. Sen on myös perustuttava oikeisiin tietoihin ja oltava kattava. Vaikutusarviointeja tehtäessä ei saa keskittyä vain taloudellisten vaikutusten arviointiin. Erityisen tärkeää on perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi. Näkövammaisten liitto korostaa, että etenkin vammaisten ihmisten asemaan ja taloudelliseen tilanteeseen sekä YK:n vammaissopimuksen ja perustuslain vammaisille ihmisille antamiin oikeuksiin kohdistuvat vaikutukset tulee arvioida erityisen huolellisesti. Tässä arvioinnissa on myös muistettava pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukset julkiseen talouteen suunnitelluista tiukoista säästötoimista ja niiden vaikutuksista vammaisiin ihmisiin. Vaikutusten arvioinnista on aiheellista jättää pois yhdenvertaisuusvaltuutetun aiemman arvion mukaan syrjivään lain tulkitsemiseen ohjaavat taulukot eri tavoin vammaisten ja toimintarajoitteisten ihmisten määrästä ja oikeudesta vammaispalveluihin.

Näkövammaisten liitto ei hyväksy vammaispalveluista säästämistä. Vammaispalvelut ovat vahvoja subjektiivisia oikeuksia. Oikeus niihin on ehdoton eikä määrärahoista riippuvainen. Tämä on pidettävä mielessä lakia valmisteltaessa ja siitä päätettäessä. Vammaispalveluja ei saa karsia eikä supistaa säästöihin vedoten. Vammaispalveluihin on taattava riittävä rahoitus, jotta palvelut voidaan toteuttaa ja järjestää näkövammaisen ihmisen todellisen tarpeen mukaan. Tämä tarkoittaa sekä palvelujen laajuutta, sisältöä että järjestämistapaa.

Perustuslakivaliokunta on torjunut taloudelliset syyt perustuslain 6.2 §:ssä tarkoitettuna hyväksyttävänä perusteena asettaa ihmisiä eri asemaan (esimerkiksi PeV 55/2016 vp, s 10). Kuten eduskunnan oikeusasiamies omassa lausunnossaan toteaa, perustuslakivaliokunnan mukaan ei budjettirajoitteella voida rajoittaa lakisääteisten palvelujen saatavuutta. Lisäksi eduskunnan oikeusasiamies painottaa, että vaikka perustuslakivaliokunta on pitänyt hyväksyttävänä, että perustuslain 19.3 §:n alaan kuuluvia tukimuotoja suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti, lainsäädäntöä kehittämällä ja tukimuotoja suuntaamalla ei kuitenkaan ole mahdollista vaikuttaa perustuslain 19 ja 22 §:stä seuraavaan valtion velvollisuuteen huolehtia hyvinvointialueiden taloudellisista edellytyksistä hoitaa niille säädetyt perusoikeuksien toteuttamistehtävät.

Näkövammaisten liitto muistuttaa, että näkövammaiset ihmiset ovat eri-ikäisiä ja he voivat näkövammautua eri-ikäisinä. Näkövamma on aina silmälääkärin toteama vamma – se ei koskaan ole tavanomaista ikääntymistä. Näkövamma ei tule kuin pienelle osalle ja jokainen, jolla on näkövamma, on yksiselitteisesti näkövammaisen. Näkövammautuminen ja näkövamma ovat eri asia kuin ikänäkö. Ikänäkö on luonnollista lähinäköä heikentymistä, joka ei ole vamma eikä sairaus. Näkövammaa ja ikänäköä ei tule sekoittaa keskenään.

Näkövammaisten liitto muistuttaa, että ihmiset ovat perusoikeuksien suojan piirissä kaiken ikäisinä (tai "kuolemaansa asti", HE 309/1993, s. 24), eikä yhdenvertaisuuden ja syrjinnän kiellon merkitys vähene ikääntyessä. Vammaispalvelulakia valmisteltaessa on sen säädösten ja perusteluihin saatava vahvemmin YK:n vammaissopimus ja yhdenvertaisuuslaki oikeusnormistona ja tulkintaohjeina, jotka ohjaavat vammaisten ihmisten tarvitsemista vammaispalveluista päättämistä. Päätöksenteossa on otettava vakavasti yhdenvertaisuuden edistämismääräyksiä, oikeus kohtuullisiin mukautuksiin ja mahdollisuus positiiviseen erityiskohteluun.

Kokko Sari
Näkövammaisten liitto ry